

De begeleidingsbundel en koorbundel bij *Liedboek - Zingen en bidden in huis en kerk*

In 2013 verscheen de begeleidingsbundel bij het nieuwe liedboek, alsmede een bundel in drie delen met koorzettingen bij liederen uit die liedbundel. In deze bijdrage een recensie van deze twee bundels.

Om te beginnen alle lof voor de redactie dat zo snel na het verschijnen van het omvangrijke nieuwe liedboek een begeleidingsbundel én een koorbundel verschenen. Deze uitgaven zullen veel kerkmusici stimuleren daadwerkelijk met het nieuwe liedboek aan de slag te gaan.

Het liedboek omvat vele soorten liederen, in verschillende stijlen en uit uiteenlopende tradities. Dit is duidelijk terug te zien in de verschillende begeleidingsvormen en koorzettingen. Zo vindt men de uitgewerkte koorzettingen van veel liederen van Huub Oosterhuis door Tom Löwenthal en Bernhard Huijbers met de originele pianopartij, orgelpartij en koorzetting. En kan men er terecht voor een 'echte' Taizé-uitvoering, waarbij verschillende tegenstemmen voor diverse instrumenten in de begeleidingsbundel zijn opgenomen. En men vindt er bijvoorbeeld harmonisaties bij de honderdvijftig Geneefse psalmen, alsmede gitaarzettingen voor de uitvoering van een psalm-voor-nu.

Uitgangspunt

In het voorwoord van de begeleidingsbundel verwoordt de redactie de uitgangspositie voor de samenstelling van de veelzijdige begeleidingsbundel: 'bij de keuze van zettingen is zoveel mogelijk gestreefd naar originele begeleidingen met de melodie in de sopraan die een stimulans zijn bij het zingen. Indien geen zetting werd gevonden die aan deze voorwaarden voldeed, werd een nieuwe begeleiding geschreven.' Helaas maakt de redactie hierbij niet duidelijk wat precies bedoeld wordt met 'stimulans bij het zingen'.

Men verwacht naar aanleiding van dit uitgangspunt enige schroom bij de redactie voor het schrijven van een nieuwe zetting en een begeleidingsbundel, waar vooral met zorg naar de originele zettingen is gezocht en deze vervolgens werden opgenomen. Voor de kooruitgave is dit daadwerkelijk het geval: in vrijwel de meeste gevallen heeft de redactie de originele zetting opgenomen, de zetting die de componist zelf bij de melodie heeft geharmoniseerd.

Uitwerking

Wat betreft de begeleidingsbundel: niets is minder waar. De originele harmonisaties zijn met een lantaarn te zoeken, in heel veel gevallen is een nieuwe zetting geschreven. Kampioen zettingschrijver is absoluut Christiaan Winter die bij heel veel liederen een nieuwe zetting schreef, de begeleidingsbundel bevat een flinke 'Wintercollectie'. De opbrengst van deze zettingen van Winter, overigens ook lid van de redactie en nauw betrokken bij de totstandkoming van het liedboek, is een wisselend succes.

Zeer geslaagd vind ik bijvoorbeeld de harmonisatie van Winter bij lied 892 'Niet in't geweldige geluid', waar overigens ten onrechte staat dat Jaap Geraedts de componist is van de melodie. Dit is bij mijn weten Tera de Marez Oyens, in de 'gemeentebundel' staat deze fout ook. Ook goed gelukt is de jazz-achtige harmonisatie van lied 931, 'Don't build a house on a sandy land' in een ritmische verdeling van 3+3+2. Jammer dat bij deze zetting geen gitaarakkoorden zijn opgenomen, dat had zeker gekund.

Een gedurfde zetting van Winter is de zetting in de begeleidingsbundel van lied 675, 'Geest van hierboven' waar de begeleiding tegen het ritme ingaat van de melodie en de verdeling opschuift van drie halve noten naar twee noten van drie teleenheden in de begeleiding.

Winter waagde zich zelfs aan de flauwe melodie van Abba Vader (lied 886), maar deze harmonisatie vertoont niet veel verbetering ten opzichte van de originele zetting. Dit geldt nog in veel sterkere mate voor

Winters' harmonisatie van lied 247 'Blijf mij nabij', waarbij in de tweede regel een verborgen kwintparallel de zetting ontsiert. Hier is het ongeloofwaardig dat deze zetting een betere stimulans is dan de originele zetting van 'Eventide'.

De koorzetting van Winter bij het lied van Dirk Zwart 'Wij zingen God ter ere' (Lied 786) is erg gewoontjes en past niet bij de kleurrijke melodie, bijvoorbeeld de harmonische wending in de vijfde regel is door Dirk Zwart zelf in de diens begeleidingsbundel bij de gezangen uit het *Gereformeerd Kerkboek* veel beter en spannender geharmoniseerd dan in de driestemmige koorzetting van Winter. Ook de krachtige melodie van het paaslied 'De eerste dag der week' (lied 604) komt niet uit de verf bij de driestemmige sobere zetting van Winter in de begeleidingsbundel. In de koorbundel staat de Engelse koorzetting van Charles Wood die mijn voorkeur als organist zou genieten.

Een duidelijke aanwinst van de begeleidingsbundel is de opname van de originele zettingen uit de Engelse koortraditie. Zo zijn bij lied 103c 'Looff de Koning heel mijn wezen' de verschillende, typisch Britse harmonisaties per couplet van John Goss helemaal overgenomen, en vinden we bij de kerstkrakers 'Komt allen tezamen' (lied 477) en 'Hoor, de engelen zingen de eer' (lied 481) het bekende arrangement van David

Wilcocks. Lied 481 staat overigens een toon lager genoteerd dan de originele versie van Wilcocks. Ook in de kooruitgave vinden we deze zettingen. Prachtig is ook de zetting en orgelbegeleiding van C. Hubert H. Parry bij lied 150a, 'Geprezen zij God' en lied 836 'O Heer die onze Vader zijt'. De zetting van Malcom Archer bij het mysterieuze lied 443 'De engel Gabriel komt aangesnel'd' is eveneens erg mooi, evenals de koorzetting van dit lied door Charles Edgar Pettman.

Geneefse Psalter

Veel verschillende organisten werkten mee aan de harmonisaties van de psalmen, en vermoedelijk heel wat zettingen werden overgenomen vanuit andere begeleidingsbundels. Zo zijn er zettingen te vinden van Sietze de Vries, Dick en Leonard Sanderman, George Stam, Peter Molenaar, Cor Kee en Nico Verrips. Dick Sanderman voerde de redactie voor de zettingen bij de honderdvijftig psalmen, componeerde

vers 5 - eenstemmig met descant

Descant

5 En - ge - len, zing ja en a - men met de ko - ning oog in
5 En - ge - len, zing ja en a - men met de ko - ning oog in

oog! Zon en maan, buig u te - za - men en gij ster - ren he - mel -
oog! Zon en maan, buig u te - za - men en gij ster - ren he - mel -

hoog! Hal - le - lu - ja, hal - le - lu - ja, loof Hem, die het al be - woog!
hoog! Loof uw Schep - per, loof uw Schep - per, loof Hem, die het al be - woog!

Laatste zetting van John Goss bij lied 103c 'Looff de koning heel mijn wezen'

er zelf een aantal en zocht zettingen, of vroeg componisten deze te schrijven.

Wat opvalt aan deze harmonisaties is de variëteit aan idiomen, en de niet altijd consequente hantering ervan. Lied 1 is vanuit een licht-gematigd idioom geschreven met een beweging vanuit de halve notenwaarden, de tactus. Lied 88 is weer veel meer vanuit een Goudimel-zetting gedacht met hier en daar een open kwint. Henny Heikens heeft in een kritische recensie in *Het Orgel* (jrg 110/5 - 2014) al gewezen op de harmonisatie van psalm 85 waarbij de eerste helft laatromantisch aanvoelt en de tweede helft renaissance-

elementen bevat.

Toch valt er, ondanks de variëteit aan stijlen, een zeker patroon te ontdekken. Veel psalmen zijn vanuit de halve notenwaarden gecomponeerd, een strikte hantering van kerktoneesoorten wordt niet per definitie nagestreefd en veel harmonisaties hebben doorgangsnoten tussen de regels. Eenvoudige 'strakke' Goudimel' zettingen, die ook voor technisch mindere bekwame organisten toegankelijk zijn, en naar mijn smaak toch het meeste recht doen aan de zestiende-eeuwse melodieën, zijn er niet zoveel te vinden in de begeleidingsbundel. Deze zettingen zijn overigens wel te vinden in de kooruitgave. Wellicht is het raadzaam voor de organist bij de Geneefse psalmmelodieën vooral hier gebruik van te maken.

Een aantal andere zaken valt op, zoals de aanwezigheid van minder smakvolle akkoorden (sextakkoorden met terts in de bas, bv. lied 3), de aanwezigheid van achtste notenwaarden

die een vlot tempo in de weg staan (bv. lied 2 en 5) en bij lied 7 bevat de dorische melodie in de eerste regel een hoop verhogingen in de harmonisatie waardoor een gemeente 'uitgenodigd' wordt een fis te zingen in plaats van een f. Ook anno 2014 zijn er nog genoeg gemeentes (en organisten) die hierin trappen en in de tweede regel een onbedoelde verhoging er doorheen knallen. 'Vermijd de fis!' – is daarom het devies. Lied 26 is een mooie modale harmonisatie, maar ik begrijp niet waarom deze frygische harmonisatie met een e-majeur akkoord moet beginnen.

Origineel zijn de zettingen van Theo Goedhart (lied 19 en 122) met ritmische pulsen en polyfonie waarbij de andere partijen initiatieven tonen. Van Goedhart is ook de fluitpartij á la Sergej Prokofjev (Peter en de Wolf) bij psalm 57a 'De merel fluit als morgenopening'.

Balans

Al met al bevredigt de begeleidingsbundel niet. De winst van de bundel ligt vooral in de aanwezigheid van een groot aantal originele zettingen van Wilcocks, Parry en bijvoorbeeld Huijbers in één bundel. Met name de nieuwe zettingen voldoen niet, en mijns inziens worden originele zettingen ten onrechte door de redactie terzijde geschoven.

Het is onduidelijk waar veel zettingen vandaan komen en het zou wenselijk zijn als bij een herdruk een register wordt opgenomen waar de herkomst wordt vermeld. Voor organisten is het aan te raden ook de koorbundels aan te schaffen waarin veel originele zettingen opgenomen zijn.

Harmen Trimp

N.a.v. Pieter Endedijk (eindred.), *Liedboek - Zingen en bidden in huis en kerk. Begeleidingsbundel*. BV Liedboek Zoetermeer 2013. ISBN 9789491575068 NUR 709. 1280 pagina's, wordt geleverd met twee opbergmappen en tabbladen. Prijs: € 135

Pieter Endedijk (eindred.), *Liedboek - Zingen en bidden in huis en kerk. Koorbundel* (Deel I, II en III) BV Liedboek Zoetermeer 2013. ISBN 9789491575051 NUR 709. Prijs € 80.

